

Sterk Werk | Bea Cantillon, Yasmien Naciri en Wim Adriaens over de mismatch tussen beleid en mensen in langdurige werkloosheid

Waarom we deze podcastreeks met de wereld willen delen?

Omdat het hoog tijd is om de negatieve beeldvorming van mensen die langdurig werkzoekend zijn te doorprikken. Omdat de focus moet verschuiven van 'eigen schuld, dikke bult' naar de structurele problemen die onze arbeidsmarkt zo afstandelijk maken voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. Zij krijgen veel te weinig kansen op een duurzame tewerkstelling. Er heerst met andere woorden jobkansarmoede en dat moeten we bespreekbaar maken.

Reflectieaflevering

In deze twaalfde en laatste aflevering van Sterk Werk reflecteren we samen met gedelegeerd bestuurder van VDAB Wim Adriaens, docente (KDG) en auteur Yasmien Naciri en professor Bea Cantillon (UA) over de inhoud van deze podcastreeks.

De getuigenissen van mensen in jobkansarmoede komen binnen. Voor dit trio van experts tonen ze pijnlijk duidelijk aan hoe groot de kloof is tussen de leefwereld van mensen in jobkansarmoede en het beleid dat in de systeemwereld uitgetekend wordt. Ze doen dan ook een warme oproep aan beleidsmakers én werkgevers om zich te engageren in het mogelijk

maken van werk op mensenmaat, afgestemd op de dagelijkse realiteit en de individuele mogelijkheden van mensen.

Meer weten over Sterk Werk?

Extra duiding bij de projecten vind je hier: [Sterk Werk - SAAMO](#)

Voor een overzicht van de podcast kan je hier terecht: www.samvzw.be/sterkwerkpodcast

Transcriptie aflevering 12: Bea Cantillon, Yasmien Naciri en Wim Adriaens over de mismatch tussen beleid en mensen in langdurige werkloosheid

Fijn dat je luistert naar Sterk Werk, de podcast die jobkansarmoede bespreekbaar maakt en de negatieve beeldvorming rond langdurige werkloosheid doorprijkt.

Lynn

Welkom in een nieuwe aflevering van Sterk Werk, deze keer vanuit Mundo A in Antwerpen. Het is ook een speciale aflevering, want we gaan reflecteren over de inhoud van de podcastreeks.

Ik stel voor dat we eerst een voorstellingsrondje doen. Ik begin graag bij jou.

Wim

Hallo, ik ben Wim Adriaens. Ik ben gedelegeerd bestuurder van de VDAB, dat is de Vlaamse Dienst voor Beroepsopleiding en Arbeidsbemiddeling.

Yasmien

Mijn naam is Yasmien Naciri. Ik ben docent bij Karel de Grote Hogeschool en ik ben medewerker bij het Career Center.

Bea

Ik ben Bea Cantillon. Ik ben gepensioneerd prof van de Universiteit Antwerpen. Ik heb mij de voorbije 45 jaar bezig gehouden met sociaal beleid, armoede, ongelijkheid, in België en in Europa.

Lynn

Dankjewel. Ik heb jullie hier uitgenodigd om te reflecteren over de podcastreeks. Ik ben uiteraard benieuwd wat jullie eerste indruk zoal was. Ik begin terug bij Wim.

Wim

Ik vond het heel interessant om te horen. Je hebt altijd een leefwereld van mensen en je hebt een systeemwereld. Je hebt een systeemwereld met systemen die allemaal goed bedoeld zijn om juiste incentives te creëren, om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. En dan heb je de leefwereld van mensen met hun individuele verhalen. Dan merk je

hoe mensen toch altijd op heel veel verschillende manieren botsen op de regeltjes van het systeem. Zo wordt het een hele mooie eyeopener om vanuit de systeemwereld, waar ik vaak in vertoef, terug te keren naar de leefwereld en daar eens te horen naar hoe mensen dat nu beleven.

Yasmien

Voor mij was het heel confronterend om tot het besef te komen dat er ook bij mezelf toch nog wel wat blinde vlekken zijn rond de doelgroep. En vooral dat er heel veel werkklust aanwezig is, maar dat de systemen dat inderdaad niet altijd toelaten. De statuten of de kaders die momenteel worden aangeboden zijn niet afgestemd op de mensen zelf.

Bea

Ik vond het leerrijk en erg belangrijk en ik hoop dat dit beluisterd wordt in het bredere veld. Omdat ik als ik lezingen geef vaak uit het publiek vragen krijg die in de richting gaan van: 'Ja, maar ik ken dit geval' of 'Ik heb gehoord van deze persoon, die langdurig werkloos is, maar helemaal niet bereid is om te werken. We hebben een probleem van werkloosheidsvallen en we moeten dat oplossen door het systeem te verstrengen'. Deze verhalen worden minder gehoord. Met name in de huidige periode voor de verkiezingen: als je kijkt naar de programma's van de politieke partijen, dan zie je ook dat de meerderheid van de politieke partijen eerder de klok beluisteren van degenen die wijzen op misbruiken in het systeem, dan wel de klok beluisteren van degenen die door het systeem onvoldoende goed ondersteund worden.

Lynn

Dat is misschien interessant om op in te pikken. Zien jullie een evolutie in de beeldvorming van mensen die langdurig verstoken zijn van werk? Worden we strenger en harder?

Yasmien

Ik vind dat een heel moeilijke vraag. Ik kan niet met zekerheid zeggen of we strenger en harder worden. Ik heb in ieder geval wel de indruk dat de taal veel harder en stigmatiserender is, zowel vanuit onze beleidsmakers als opiniemakers in kranten en dergelijke. Maar langs de andere kant zien we ook steeds meer campagnes van verschillende organisaties, onder andere ook van SAAMO, maar ook bijvoorbeeld van Kom op tegen Kanker, waarbij de focus wordt gelegd op effectief op maat gemaakte jobs voor exact die doelgroep om alsnog aan de slag te gaan. Omdat, zoals in de podcast in verschillende afleveringen is gemeld: werk is een recht. Mensen hebben recht op werk, recht op arbeid en dat is iets dat we wel moeten kunnen waarborgen.

Lynn

Wim, vul jij graag nog aan?

Wim

Langs onze kant denk ik dat we wel correcter zijn geworden, dat we kordater zijn geworden in toepassing van de regels die er sowieso al waren.

Maar langs de andere kant: onze groep van werkzoekenden en niet-beroepsactieven die wij nu zien vandaag, is een veel zwakkere groep dan een aantal jaar geleden.

Dus het bewustzijn is er ook wel dat we vele mensen hebben die met drempels worstelen en dat we vooral ook goed moeten kijken naar welke drempels zij ervaren en hoe we die kunnen oplossen en wie hebben we daarvoor nodig om dat ook te gaan doen.

Wij hebben de afgelopen twee jaar heel veel geïnvesteerd in de opstart van lokale partnerschappen die er expliciet op gericht zijn om samen met lokale besturen en dienstverleners echt op een integrale manier op die drempels te werken. En minder sequentieel -nu doe je eens dit en dan doe je eens dat-, maar gewoon als een mens in zijn geheel, op hele contexten gaan werken.

Dus ik kan zeggen: vanuit de overheid is er wel dat bewustzijn van dat de context een heel belangrijke factor is in het leven van mensen, dat we daar echt moeten naar kijken om mensen daarin te helpen.

Anderzijds: de regels zijn de regels en we moeten die ook correct toepassen. En ik merk ook minder discussies over dat correct toepassen. Als iemand niet komt opdagen, wat nog altijd 75% is van onze sanctioneringen, dan heb ik het gevoel dat de bemiddelaar vandaag veel sneller dan toen ik begon vijf jaar geleden zal zeggen: 'Oké, niet opdagen is sanctie'.

Lynn

Niet opdagen is niet altijd omdat ze niet willen of niet geïnteresseerd zijn natuurlijk. Is er dan ook nog voldoende ruimte om ondanks die sanctie te gaan kijken naar wat er speelt bij die persoon? Waarom is die niet aanwezig?

Wim

Absoluut, want in het proces zijn er ook heel veel kansen die je krijgt voordat je effectief tegen de lamp loopt. Maar goed, er zijn verschillende manieren om mensen te contacteren. Wij proberen die ook allemaal. Maar finaal in een verzekeringssysteem zoals de werkloosheidsverzekering: als je niet voldoet aan de voorwaarden van het verzekeringssysteem, als je het risico over je eigen afroept eigenlijk, om het in verzekeringstermen te vertellen, dan is de consequentie dat je gesanctioneerd wordt.

Nu, onze doelgroep verandert ook in die zin dat eigenlijk bijna de helft van de werkzoekenden die we vandaag kennen niet beroepsactief zijn. Mensen dus die eigenlijk geen werkloosheidsverzekering krijgen, maar die gewoon geïnteresseerd zijn om actief te worden op de arbeidsmarkt. En dan heb je dat verplichtingskader niet. En dan kunnen wij op een veel opener manier proberen mensen te verleiden naar werken. En dan zie je dat dat ook dan nog niet altijd lukt. Maar dat is wel een evolutie die wij nu ook doormaken als organisatie.

Lynn

Bea, pik jij graag in over beeldvorming en taalgebruik?

Bea

Wel, ik vind dat een heel moeilijke vraag om op te antwoorden. Ik heb natuurlijk een veel langer tijdsperspectief in gedachten. Het thema van de misbruiken van de werkloosheidsuitkeringen is altijd op mijn radar geweest, van in het begin van mijn loopbaan toen ik nog zeer jong was, 45 jaar geleden.

Maar ondertussen is de wereld natuurlijk veranderd en ook het systeem is veranderd. Het systeem is strenger geworden, maar tegelijkertijd is het systeem ook meer ondersteunend geworden. Wat absoluut geen issues waren op het einde van de jaren 70, begin van de jaren 80: het bemiddelen, het activeren van mensen. Het woord werd niet gebruikt, in deze context toch niet. En dat heeft een kant van ondersteuning, van hulpverlening, van bemiddeling. Maar het heeft natuurlijk ook een kant van bestraffing en van verstrenging van regels.

En wat onvoldoende in het maatschappelijke debat aanwezig is vandaag, is het gegeven dat die langdurig werklozen vandaag een heel ander profiel hebben dan 10 jaar geleden, 20 jaar geleden, 30 jaar geleden. 40 jaar geleden waren de werklozen vooral vrouwen. De context is dus compleet veranderd.

En we hebben nu meer en meer -en dat gaat in de komende jaren alleen maar groter worden- te maken met een zwak profiel van zeer laaggeschoolde mensen, van mensen wiens thuistaal niet Nederlands is, en mensen die verschillende problematieken cumuleren, psychosociale problematieken, enzovoort.

Dus meer en meer komen we bij een zeer kwetsbare groep terecht.

Wim

Wat natuurlijk ook wel veranderd is ten aanzien van een aantal jaren terug, is echt die krapte, die structureel is op die arbeidsmarkt. Ondanks de economische dip zijn er vandaag nog altijd heel veel vacatures. Dan krijg je automatisch de reflex van andere mensen, die wel al meedraaien, van: 'Er is toch werk genoeg?' Dus wie vandaag nog werkloos is, die kiest er eigenlijk zelf. Dat is zo'n beetje wat daarachter zit. 'Want als je wilt gaan werken, kun je gaan werken vandaag.'

En ook veel werkgevers denken zo. En dan is het natuurlijk aan ons om dan ook goed te duiden: 'Mensen die werkzoekend zijn vandaag: wat voor mensen zijn dat? Waar worstelen die mee? En wat moet je eigenlijk doen als werkgever om die mensen een goede kans te geven, om bij jou te beginnen?'

En dan moet je vaak heel laagdrempelig de juiste context creëren. Ik zeg altijd om werkgevers ook een beetje te prikkelen: 'Vandaag moet je het werk aanpassen aan de mensen die hier zijn. Je moet werk op maat maken van mensen. Want de mensen die vandaag nog langdurig werkzoekend zijn, die passen niet zomaar in het systeem, die worstelen met drempels waar je ze niet zomaar kan overzetten. En jij als werkgever zou je moeten aanpassen als je die mensen wilt inzetten.'

En dat is natuurlijk ook een boodschap die in een KMO-land niet zo makkelijk binnenkomt. Want voor bedrijfsleiders die zelf een beetje de HR doen, die dat zelf moeten regelen, die geen HR-dienst hebben, is dat wel worstelen.

Maar dan zien we dat instrumenten zoals werkpleklers -zien dat mensen kunnen starten onder begeleiding op een werkvloer - vaak wel tot succes leiden. Omdat je dan in functie van de concrete mensen die voor jou zitten kunt nadenken: 'Hoe kan ik die nu helpen om hier goed te functioneren'.

Yasmien

Ik denk dat het verhaal natuurlijk ook tweeledig is. Langs de ene kant heb je natuurlijk inderdaad de spanning, die dan leeft bij de werkgevers in de zin van: 'Wij hebben hier vacatures en wij krijgen die niet ingevuld. Mensen willen niet aan de slag.' Maar langs de andere kant ook het feit dat zij zelf die vacatures zullen moeten herdenken. We hebben jarenlang vanuit de werkvloer te veel nagedacht vanuit het perspectief: 'Waar hebben wij nood aan?' En laat ons dan één of ander totaalpakket in een vacature smijten en op zoek gaan naar die persoon die voor ons die vacature ingevuld kan krijgen. Terwijl nu: vraag en aanbod, dat is nu omgekeerd. Je moet nu vanuit een ander perspectief redeneren, namelijk: 'Wat is hier allemaal te vinden? En kunnen we eventueel jobs diversifiëren? Kunnen we eventueel wat takenpakketten verschuiven en functies herdenken?' Want we denken te hard in vaste functies die we jarenlang hebben gekend.

Dat is trouwens een tendens die niet alleen van toepassing is op mensen die langdurig ziek zijn en terug aan de slag willen. Denk daarbij inderdaad aan parttime, maar ook aan bepaalde taken die ze effectief wel en taken die ze niet kunnen uitvoeren. Maar we zien hetzelfde ook bij jongeren die een totaal ander takenpakket verwachten of wensen hebben en daardoor een gigantische mismatch hebben op de arbeidsmarkt. Talloze onderzoeken wijzen ook gewoon die richting uit.

We merken dat ook vanuit onze onderwijsinstellingen, dat er op die manier een soort van mismatch ontstaat, met als gevolg dat je ook niet gelukkig bent op je werkvloer, met als gevolg dat de nieuwe uitdaging ook retentie is en niet zozeer aanwerven.

Dus het is een opeenstapeling van talloze uitdagingen. En wanneer het aankomt op de doelgroep langdurig zieken is het, zoals Bea heeft gezegd, een soort van kruispunt waarin al die uitdagingen op elkaar liggen en samen vastgepakt moeten worden. Maar je moet ze eerst ontleden.

Lynn

Als jullie zelf input zouden mogen geven recht aan beleid, wat zouden jullie dan graag veranderd zien?

Bea

Wat ik in deze campagneperiode zou naar voren willen brengen, is het feit dat enkel focussen op de beperking van de werkloosheidsuitkering in duur als dé oplossing -en dit lijkt toch wat de situatie te zijn- bijzonder naïef is. Het probleem van de ongeveer 100.000 langdurig

werklozen die we hebben, krijgen we niet opgelost met eenduidige maatregelen noch in het systeem van de uitkeringen, noch in het systeem van de arbeidsbemiddeling, noch in het systeem van de sociale economie. Waar jullie het terecht over gehad hebben, want daar zit zeker nog een potentieel in. Er zitten ook mensen nog op de wachtlijst. Dus ik zou zeggen: zolang er mensen op de wachtlijst zitten van de sociale economie, ga je de werkloosheidsuitkeringen niet beperken in duur. Het is complex. Het is genuanceerd. En ik denk dat dat voor mij de grote boodschap is naar politieke partijen en naar de brede samenleving.

Lynn

Kan je het misschien nog een beetje verdiepen, waarom die beperking in de tijd volgens jou naïef is en geen oplossing?

Bea

Wel, het is naïef. Er zijn ongeveer 5000 wachtenden in de rij voor de sociale economie. Dat zijn dus mensen die door de VDAB worden aangemerkt als zijnde niet bemiddelbaar. Dus dat wil zeggen dat er onvoldoende arbeidsplekken zijn voor mensen waarvan het systeem aangeeft dat zij niet in het reguliere circuit aan het werk geraken. Ja, zolang dat je dat hebt, wat doe je dan? Door de uitkering te beperken in de duur stuurt ge deze mensen naar het OCMW. Zo simpel is het. En het probleem komt dan bij het OCMW terecht en die moeten dan een oplossing proberen te vinden. Dat is dus de eerste stap: zorg dat je voldoende plekken hebt in de sociale economie.

En daarnaast -en dat zijn de verhalen die we horen in de reeks- zijn er heel wat mensen die niet op die lijst staan, maar die ook moeilijkheden hebben en niet vanzelf aan de slag gaan. Wat doe je als je die mensen hun uitkering afpakt? Je stuurt ze naar het OCMW en je vergroot daardoor wellicht niet hun veerkracht om op eigen kracht de weg te vinden. Dus dat lijkt mij geen oplossing te zijn.

En ja, er is natuurlijk het probleem van de hoogte van de uitkeringen. Het leefloon ligt onder de armoedegrens, maar hetzelfde geldt voor de minimumuitkering in de werkloosheid. Je duwt mensen dus in de armoede in de hoop dat ze dan de veerkracht vinden om op eigen kracht een plek te vinden.

Lynn

Yasmien, ik zie jou knikken. Dus pik je graag in? En richt je ook gerust naar beleid.

Yasmien

Voor mij gaat het nog iets verder, of ik zoom graag eventjes uit wanneer het aankomt over die beperking in de tijd of bijvoorbeeld het verplichten om aan de slag te gaan in een job.

Ik heb daar heel vaak vragen bij gehad. Laat ons het volgende eventjes meenemen in dit verhaal: als ik morgen bijvoorbeeld werkloos zou eindigen als hoogopgeleide en ik vind nergens een job, en ik zou verplicht worden om aan de slag te gaan als poetshulp, wat ik vroeger geweest ben, maar dit geheel terzijde. Ik zou daar niet gelukkig van worden en ik zou

het ook niet volhouden en ik zou totaal niet gemotiveerd zijn. En de kans is groot dat ze mij dan na twee weken, drie weken, een maand ontslagen omdat ik mijn werk niet goed genoeg doe. Toch gaan we er wel altijd van uit dat de mensen die niet hoger opgeleid zijn, wel altijd zichzelf moeten kneden en knoeien en zichzelf moeten vormen in een job die hen totaal niet ligt. Daar staan we wat mij betreft veel te weinig bij stil.

Als ik eventjes kijk naar mijn mama bijvoorbeeld, die poetshulp is, heel haar leven lang: ik ben er keihard van overtuigd dat zij met gemak een andere job zou aankunnen. Maar dat weet zij niet van zichzelf. Mocht ze daarin begeleid worden, mocht ze daarin ondersteund worden of gemotiveerd worden om nieuwe jobs te proberen en te weten dat ze effectief in een magazijn aan de slag kan of winkelrekken kan vullen -want zij denkt dat ze dat niet kan omdat ze jarenlang poetshulp is geweest- maar mocht die piste voor haar op tafel liggen, dan zal ze ongetwijfeld van de ene job naar de andere kunnen gaan. En die jobmobiliteit is super cruciaal ook tussen sectoren heen.

Dat enerzijds. Maar om haar dan op te leggen om aan de slag te gaan als iemand die afval komt ophalen bijvoorbeeld: daar wordt die niet gelukkig van. En dat is wel de redenering die beleidsmakers nu hebben en hanteren, namelijk: mensen zijn niet aan het werk, zijn werkloos of langdurig ziek. Wij moeten die koste wat het kost aan een job helpen en desnoods verplichten om aan de slag te gaan. Ik volg dat wij zoveel mogelijk mensen moeten activeren voor onze samenleving, voor onze economie, voor onze welvaart. Maar we mogen absoluut niet uit het oog verliezen dat die mensen ook nog steeds recht hebben op werkgelegenheid. En je hebt werkgelegenheid nodig om je job te kunnen volhouden. Anders creëer je die vicieuze cirkel. En als je de ene demotivatie na de andere hebt, de ene klap na de andere, dan zit je echt in de problemen. En dan creëer je systemische fouten in je samenleving en bij exact die doelgroep die al kwetsbaar is.

Tweede punt -en dan stop ik even met praten- en het is enkele keren aan bod gekomen. Ik ben zelf in mijn hele leven nooit langer dan vijf dagen ziek geweest tot vorige zomer. Toen ben ik wel enkele weken ziek geweest omdat het fysiek eventjes niet goed ging met mij. Ik ben ziek geweest, maar ik bleef wel mijn vrijwilligerswerk doen en talloze bestuursraden. Ik vond het belangrijk om wel nog iets te kunnen doen, want ik werd zot.

Om daar toestemming voor te krijgen, heb ik ongelooflijk veel administratie moeten indienen. Ik was daar keihard van gechoqueerd. Ik dacht echt: hoe is dit zelfs mogelijk? Dit is niks in dienstverband, ik word hier zelfs niet voor vergoed. Dit is puur vrijwilligerswerk. En om daar toestemming voor te krijgen, moest ik een drietal papieren indienen, opsturen, wachten en dan pas aan de slag gaan. En om te wachten: dat duurde ook al enkele weken.

Dus we moeten ook nadenken over hoe wij kijken naar die langdurig zieken en wat er al dan niet bewezen moet worden. Als je hoort in de verhalen van de podcastafleveringen van de afgelopen sessies, dan kun je bijvoorbeeld wel aangeven, of in ieder geval constateren, dat heel veel van die mensen wel nog aan de slag gaan als vrijwilligers. En dat wel als springplank naar hun job zien. En dat is ook super cruciaal voor werkgevers: dat ze zien dat die mensen vrijwilligerswerk hebben gedaan, dat die iets van ervaring opdoen, dat die nieuwe netwerken leren kennen. Het systeem bemoeilijkt wel dat proces.

Dus ook daar moeten we naar kijken: is dat wel nodig dat wij zo streng zijn over vrijwilligerswerk? En is dat wel nodig dat wij zoveel controle vragen over bepaalde vormen van werk, die eigenlijk veel vlotter kunnen? Want als je dan te horen krijgt dat één van de getuigenissen aangeeft: 'Ik wou drie uur of vier uur aan de slag, omwille van mijn problemen met mijn gezondheid, en niet acht uur per dag', dan zou dat moeten kunnen. Want eenmaal dat die aan de slag zijn op de werkvloer, dan gaat het vanzelf. Maar als je al nee zegt tegen die mensen, dan krijg je ze niet aan de slag.

Lynn

Het toppunt is dat in die getuigenis die persoon al een jaar als vrijwilliger daar meedraait, om dan een contract te krijgen dat totaal niet op maat is, waardoor die dan moet zeggen: 'Maar dat kan ik niet'. En daar is de deur dan. Dan is het weer naar af, weer van nul. En dat is dan bijvoorbeeld in een traject met GTB, dat zo'n dingen gebeuren. Dus hoe kijk jij daar dan naar als gedelegeerd bestuurder?

Wim

Met heel veel goeie wil proberen wij daar dingen te doen. Maar ook wij zijn gebonden aan bepaalde regelgevingen, arbeidsrecht, waar wij in het verleden toch vaak systemen gebouwd hebben als overheid, om te bewijzen dat je recht hebt op iets, bewijzen dat je ziek genoeg bent, bewijzen dat je geen werk hebt. En vanuit dat perspectief allerlei administratieve drempels hebben opgebouwd, waar we vandaag op botsen. Omdat inderdaad, zoals Yasmien zegt, vandaag: als je een succesvol parcours wil uitstippelen, moet je vaak op maat werken, een paar uren, opbouwen, stap voor stap. En daar botsen we vandaag op. Dus mijn boodschap zou zijn: laat ons werken gewoon interessanter maken in zijn algemeenheid. Financieel uiteraard: de combinaties van uitkeringen met opstappen naar werk maakt het interessanter. Maar ook interessanter naar inhoud, afbakening, jobs op maat.

Want werk, daar zijn we van overtuigd, is ten gronde een heel positieve kracht in het leven van mensen. Of dat kan het toch zijn. Werken zorgt voor uw identiteit, zorgt voor sociale contacten, zorgt voor structuur in uw leven, zorgt voor betrokkenheid bij de maatschappij. Dus dat is een heel positieve kracht, als je dat op een duurzame manier kan vormgeven. Maar vandaag zijn er te veel drempels in het systeem die ruimte bieden om dat te doen.

Dus mijn pleidooi zou zijn: geef daar ruimte, maar geef dan ook vertrouwen. En dat is natuurlijk het moeilijkste. Want ik besef ook: politici krijgen elke dag vragen over dingen die in de krant stonden. En dat zijn vaak dingen die misgelopen zijn, dat zijn vaak misbruiken. En dan is de vraag: wat ga je daaraan doen? Hoe ga je verhinderen dat dat in de toekomst nog gebeurt? En daar moeten we dan wat tegengas gaan geven. We moeten zeggen: 'Kijk, het is jammer dat dat gebeurd is. Maar door dit 100% uit te sluiten, maken we heel veel ruimte kapot die we nodig hebben om andere mensen aan het werk te helpen'. En het is dat verhaal brengen en daar in de eerste plaats ook vanuit de media aandacht voor hebben. Door gewoon elk misbruik te willen aanklagen en afblokken, blok je heel veel ruimte mee af, en je maakt ook heel veel dingen kapot. Dat is voor mij een belangrijke boodschap.

Lynn

Wat vinden jullie van het concept Buurten Zonder Langdurige Werkloosheid? Verdient het politieke steun?

Bea

Ja, ongetwijfeld. Het is zoals ik daarnet heb gezegd: dit is een groot probleem. Zeker in een verder krimpende arbeidsbevolking, beroepsbevolking gaan we er niet komen met eenvoudige oplossingen of met enkelvoudige oplossingen. En dus dit is zeker een piste die verder moet uitgewerkt worden. Waarmee ik niet heb gezegd dat dit dé enkelvoudige oplossing is.

Lynn

Nee, nee, nee, een puzzelstukje.

Bea

Dit is deel van een veel breder pakket van maatregelen die je zou moeten nemen. Tot nu toe hebben we vooral gesproken over het belang van werk voor de individuen. De andere kant is natuurlijk het werken als motor van economische groei en van productiviteit. En daar is dan de vraag: welke soort van economische groei willen we? Welke soort van productiviteit willen we? Het is de vraag naar het maatschappelijke nut. Het is dus niet alleen de vraag naar: hoe kunnen we nu die langdurig werklozen aan de slag krijgen? Liefst op een manier dat die mensen daar gelukkiger van worden. Maar het is ook de vraag van: wat is het maatschappelijke nut?

En daar denk ik dat het ook zeer belangrijk is om in dat bredere verhaal de gedachte mee te nemen dat het maatschappelijke nut niet alleen het zuiver economische nut kan zijn, dat het maatschappelijke nut veel breder moet gedefinieerd worden. En dan zijn de sociale economieprojecten die een maatschappelijk nut hebben voorbeelden legio. Denk aan de Kringloopwinkels, om het meest voor de hand liggende voorbeeld te nemen.

Maar hetzelfde op buurtniveau: als je denkt aan zorg en de toenemende zorglasten door de vergrijzing, en het feit dat we dat niet gaan kunnen oplossen door meer woon- en zorgcentra te bouwen, hoewel dat ook zal moeten gebeuren. Maar we gaan dat probleem niet alleen kunnen oplossen door verder het beleid te ontwikkelen zoals we dat de voorbije decennia hebben gedaan. We gaan dus nieuwe dingen moeten bedenken. En deel van het antwoord zit op het buurtniveau.

Lynn

Ik ga een concreet voorbeeld geven. In Oostende is er dus ook zo'n project in een hele grote sociale woonwijk, in van die grote blokken. Daar doen ze klusjes aan huis. Daar zijn bijvoorbeeld verhalen van mensen die uit dozen aan het leven waren, omdat ze zelf niet in staat waren om hun kast in elkaar te steken. Die klusjesdienst helpt die mensen waardoor het algemeen levensgeluk een pak omhoog gaat. Omdat die ineens een ingerichte woning hebben, iets wat ze daarvoor niet hadden. En dan denk ik: daar zit geen economisch winstgevend model achter. Maar in die buurt maakt dat een wereld van verschil.

Bea

Ja, maar je kunt er zelfs ook een economisch winstgevend model van maken. Want die mensen kunnen daarvoor betalen. Of niet iedereen, maar je kunt daar betalende diensten van maken. Het is wel een interessant model, aanvullend bij de sociale economie, aanvullend bij de arbeidsbemiddelingen, enzovoort.

Wim

Ik denk dat we ook moeten bekijken: 'Hoe kunnen we dat op een maximale manier inpassen in de normale economie?' Want het is altijd het makkelijkst om te denken: 'We gaan naar de overheid en we vragen dat die dat financieren.' Maar we kennen de schaarsheid van middelen van de overheid en de veelheid aan behoeften die er op dat vlak zijn. Het is dus ook altijd een kwestie van goed na te denken: 'Hoe kunnen we dit zodanig inpassen dat het zelfbedruipend kan worden of misschien ook wel wat winst kan opleveren.' Want dat is hoe onze maatschappij werkt.

Als ik zie hoe de sociale economie in West-Vlaanderen zich heeft ontwikkeld en zich inschakelt in het economische wezen daar, dan is dat een goed voorbeeld van hoe je toch de sociale oogmerken kan combineren met een economisch model, dat uiteindelijk ook op het creëren van meerwaarde en van winst gebouwd is.

En daar zit een beetje mijn reserve ten aanzien van dergelijke projecten: Wat gaat men daar dan mee doen? Wat bedoelt men daar dan mee?

Want in het verleden hebben we bijvoorbeeld al de Gescosystemen gehad, en andere statuten, waar je vaak terecht komt in situaties waar mensen dan betaald worden om uiteindelijk organisaties overeind te houden. De doelstelling of de manier waarop het ingezet wordt, verandert van de initiële doelstelling. Dus goed bekijken: wat wil je ermee bereiken? En hoe kan je dat op een zo goed mogelijke manier inschakelen in de samenleving?

Bea

In het maatschappelijk nut. Ik vind het een interessant model, maar je kan dat niet opleggen of je kan dat niet top-down doen. Dit moet van onderuit groeien. En je kunt incentives geven. Maar het is van onderuit dat men kan zien: waar zitten de noden? Waar zitten de interessante activiteiten?

Yasmien

Ja, uiteraard. Ik sluit mij aan bij hetgeen hier verteld is. Maar één van de andere redenen waarom ik heel hard geloof in zo'n lokale aanpak is omdat je in de eerste plaats inspeelt op de verschillende uitdagingen, waarbij mobiliteit er ook één van is. Ik herinner mij één van de gesprekken die ik in het verleden heb gehad naar aanleiding van mijn vorige job. Iemand die in Borgerhout woonde, gaf aan: 'Ja, in Hoboken zou ik aan de slag kunnen. Maar dan zou ik anderhalf uur onderweg zijn. En met mijn gezin is dat niet te combineren.' Er was een hele uitleg rond en het kwam er eigenlijk op neer: dat is veel te ver, te afhankelijk van het

openbaar vervoer, en heel onhandig. En ik heb mij toen ook al heel wat vragen zitten stellen: 'Is dat wel zinvol?'

En ik trek het nu eventjes weg van dit thema. Maar zeker als je kijkt naar de woonproblematiek en de evoluties die we daar nu zien: namelijk exact die kwetsbare doelgroepen die uit de stadscentra vertrekken en verhuizen naar vrij onbereikbare plaatsen omdat dat betaalbaarder is voor hen. Daar zit je exact met dat probleem rond mobiliteit, rond dat sociaal netwerk, rond die omgeving hebben om iets zinvol te kunnen doen en zin te geven aan je leven, en op vlak van werk, enzovoort.

Dus dat maakt dan zo'n lokale aanpak heel cruciaal, omdat je inspeelt op die talloze uitdagingen. En ik wil niet de pessimist zijn, want ik ben heel optimistisch. Maar ik denk dat het echt alleen maar erger zal worden. Want in heel dit verhaal vergeten we de woonproblematiek, die minstens even cruciaal is voor exact deze doelgroep. Daar staan we iets te weinig bij stil. Wat maakt dat ik in zo'n lokale aanpak inderdaad een puzzelstukje van de oplossing zie, maar zeker niet het volledige medicijn ofzo.

Lynn

Nee, uiteraard. Dat pretendeert SAAMO ook niet te zijn. Maar ze willen wel een degelijke kans krijgen om die projecten uit te bouwen. Nu is het noodgedwongen in een vrijwilligersstatuut. Ik denk dat het grootste struikelblok nu puur financiën is. En dat is wel jammer.

Wim

Maar dan kom je ook bij de loonkostproblematiek in België en dat laaggeschoolde arbeid eigenlijk te hoog geprijsd staat in ons model om het ook rendabel te maken. Vanop een afstand bekeken zou je dan zeggen: belast arbeid gewoon minder in onze samenleving. Arbeid heeft veel positieve effecten, zowel langs de kant van de onderneming als langs de kant van de burger. Waarom leggen wij die lasten daarop zo hoog? Want mocht de kost lager zijn dan zouden een aantal taken die nu in dat soort systemen hun plaats krijgen misschien ook in een reguliere context hun plaats kunnen krijgen. Dus ja, dan snij je voor mij een ander debat aan.

Lynn

Ik denk dat we eigenlijk al toe zijn aan een soort afrondende reflecties. Dus ik ben wel benieuwd. Als het gaat over de arbeidsmarkt van de toekomst, of dat dat nu in de sociale economie, reguliere economie, lokale projecten is: wat willen jullie nog meegeven aan de luisteraars van deze reeks?

Bea

Waar we nog niets over gezegd hebben, is over de verantwoordelijkheid van het werkveld, van de reguliere arbeidsmarkt zelf. Er is ook een verantwoordelijkheid voor de werkgevers, voor de reguliere bedrijven om na te denken en zich aan te passen aan een arbeidsmarkt die aan het veranderen is. En daar ben ik optimistisch, in die zin dat door de arbeidskrapte het

wel noodzakelijk gaat worden voor werkgevers om zich aan te passen. Maar het is ook wel deel van het verhaal dat we niet uit het oog mogen verliezen.

Yasmien

Voor mij zijn er verschillende puntjes, maar het is altijd zo moeilijk om snel samen te vatten.

Ik denk aan het aspect levenslang leren: als we dat ter sprake brengen gaat het altijd over hoogopgeleiden. Ik vind dat dat ook iets meer in de richting mag gaan van mensen die niet hoogopgeleid zijn, zodat zij ook een veel bredere kijk hebben op hun toekomst, op hun dromen die al dan niet mogelijk zijn. Ik denk dat we dat moeten kunnen bieden. Ook omwille van de evoluties in onze economie. Als je kijkt naar automatisering, digitalisering, circulaire economie, de energietransitie, enzovoort en de talloze jobs die daarbij komen kijken: daar kan die groep eigenlijk een heel grote rol spelen. Daar zullen ook talloze vacatures nog voor vrijkomen tegen 2030. Dus dat is een trein waar we op moeten springen.

En dan het lokale aspect. Ik geloof daar heel hard in: dat dat van onderuit zou moeten groeien. Maar vooral dat wij ook niet mogen vergeten dat werk zich op een kruispunt bevindt voor de doelgroep. En dat het niet alleen over werk mag gaan. Ik denk dat je de uitdaging niet kunt aanpakken als je het enkel hebt over mensen die zouden moeten doorstromen, of instromen in hun job en dan doorstromen. Het moet veel breder gaan. Zoals ik eerder aangaf: de woonproblematiek speelt hier minstens een even grote rol in omwille van het mobiliteitsverhaal, omwille van combinatie gezin en werk.

Daarnaast, en dat is ondertussen het derde of vierde punt, ik ben de tel kwijt: de sociale economie mag naar mijn mening geen eindpunt zijn. Voor sommige mensen is het effectief een eindpunt. En is dat uiteraard helemaal ok. Maar voor de mensen die daar al jaren aan de slag zijn, zou dat eigenlijk ook een soort van springplank moeten kunnen zijn om die mensen te doen doorstromen, of in ieder geval uitstromen richting de reguliere economie. Anders ga je met het probleem zitten van die wachtlijst. En uiteraard ga je die niet meteen kunnen oplossen. Maar ik vind wel dat we erover moeten waken dat we die mensen niet op een soort van eiland blijven houden. Want dat kan ook heel wat neveneffecten met zich meebrengen. Dus hoe meer mensen je kunt laten uitstromen richting de reguliere economie hoe beter voor die mensen zelf ook. En uiteraard is het helemaal ok als je blijft in de sociale economie. Dat is individueel afhankelijk.

Wim

Ik zou de mensen die we gehoord hebben in de afleveringen willen feliciteren met het werk dat ze doen op het terrein. Want dankzij hen wordt er toch wel wat perspectief gecreëerd voor veel mensen die misschien tijdelijk het perspectief niet meer vinden.

Ik zou ook willen zeggen dat we als VDAB daar een partner in zijn. Onze slogan is al jaar en dag: Samen sterk voor werk. En we hebben ook de evolutie ingezet om ook onszelf meer als een netwerkorganisatie te zien, samen in netwerken te zitten, bijvoorbeeld die lokale partnerschappen waar we echt als regisseur op het terrein willen staan, samen met anderen. Ik zou zeggen: gebruik ons. We hebben heel veel capaciteit aan opleidingsmogelijkheden, begeleidingsinstrumenten, contracten die ondersteuning kunnen bieden, bijvoorbeeld voor

IBO's, voor stages, voor beroepsverkennde stages. Dus we hebben al heel veel. Maar vaak beseft men niet op het terrein dat er al veel dingen mogelijk zijn.

Dus ik zou zeggen: contacteer VDAB. We staan klaar om samen met jullie de handen in elkaar te slaan.

Lynn

Dank jullie wel voor jullie tijd en inbreng.

Bedankt voor je betrokkenheid. Deze podcast werd gemaakt door SAM, Steunpunt Mens en Samenleving en SAAMO voor het STERK werkproject. De muziek danken we aan de mensen van 2060Jam. De montage werd gedaan door Motcha. Extra duiding vind je in de tekst bij elke aflevering.